

'Les històries naturals' de Joan Peruchó i els amics de Gandesa

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Una curiositat infinita. En arribar a Gandesa, observant un nou paisatge marcat per una guerra que havia destruït habitatges, persones i convivència, parlava amb la gent que tractava i ho retransmetia en reportatges i llibres

Joan Peruchó, inquiet, xafarder, xerriaire, il·lusionista, en arribar a Gandesa, observant un nou paisatge marcat per una guerra que havia destruït habitatges, persones i convivència, que contrastava amb el cosmo-politisme de la Barcelona, interrogava la gent que tractava. Tot era nou per ell. El que escoltava li movia la imaginació i ho retransmetia en els reportatges i els llibres que escrivia.

Havia arribat de jutge comarcal, però per a ell les lleis representaven el *modus vivendi* que el seu pare li havia imposat desitjant que arribés a ser notari. Els objectius del jove Peruchó restaven allunyats dels desitjos paternals. Estimava l'ofici d'escriptor tant, que necessitava fer entendre als lectors les il·lusions que captava i reproduir-les als relats com a vampirs i personatges il·lusoris o reals. I com que al jutjat hi tenia poca feina, aviat va trobar els camins fantasiosos barrejats en històries reals de la seva fecunda literatura. A Gandesa, els costums de la gent, els paisatges de Pàndols, Puig Cavaller i la Fontcalda, i les històries captades arrodoniren el seu caràcter d'inquietud humanística constant.

Els seus primers amics van ser el taxista Ramonet, amb qui va arribar de l'estació de Móra, la Magdalena, la Vicenta i el Josep Maria, de la Fonda Purna, i els auxiliars del jutjat, Maties Sabaté i Rafel Navarro. Amb aquests va aprofundir les primeres observances: la vida de la gent, la Guerra Civil, la història, els costums... La seva inquietant curiositat era tan social que necessitava conèixer les persones que passaven pel carrer, la venedora que embolicava amb paper de periòdic les arengades de casc i els ganyims de la bota als compradors, el perquè la gent vestia tan sobriament... Així s'hi immiscia en la societat on aviat se sentia identificat com un gandesà més, a la vegada que gaudia exterioritzant la virtut literària del seu interior.

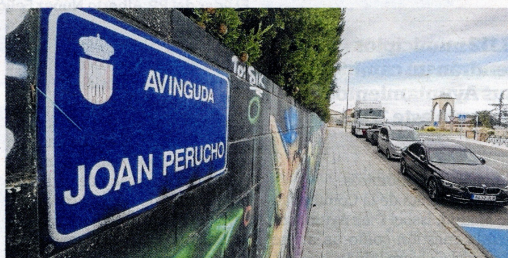
Cap a l'any 1955 existia divisió social entre propietaris agrícoles, comerciants i gent benestant que

Peruchó amb la seua dona Maria Lluïsa Cortés, Joan Miró i Josep Palau Fabre. FOTO: CEDIDA

contrastava amb pagesos, menestrals i pastors. Ho conegué aprofundint ambdós sectors. Al pastor Coco Ronda li preguntava què significava el vocabulari que mai havia sentit: quadrilla, carrerada o lligallo. Al ferrer, Joan Comarri, la tècnica de ferrar i el poltre per aixecar els animals guits. Al carreter, al pagès, al carnisser... arreu xafardejava i de forma real o imaginària ho reproduïa als treballs literaris. Aquests foren els amics esporàdics. Els amics habituals, en canvi, es trobaven havent dinat, a la Societat Recreativa, avui SUG. Eren el metge Galvan, el notari Ocaña, el comerciant Sol, el farmacèutic Ruiz, l'administrador de Correus Escoda, el notari i publicista Josep Maria Pasqual, el procurador Mani i l'alcalde Alcoverro, extravagant i polifacètic. A aquests amics, els atribueix una tasca en *Les històries naturals*, endinsant-los a la primera carlinada, quan Gandesa, entre els anys 1836 i 1839, va ser destruïda pels 1.880 projectils d'artilleria que disparà l'exèrcit del general Cabrera.

La pregunta que el lector es farà és: per què va reproduir i re-

L'avinguda dedicada a Joan Peruchó al municipi de Gandesa.

FOTO: JOAN REVILLAS

marcar en personatges ficticis els temes de la carlinada i no de la darrera Guerra Civil i la Batalla de l'Ebre? La resposta és que la gent, tant la senzilla com l'acomodada, fugia de parlar dels fets que havien viscut d'aquella confrontació que els va empobrir, morint familiars i que tants odís s'hi van espargar. En canvi, la guerra de Cabrera «el tigre del Maestrat» era més llunyana, heroica i idíl·lica relacionada per la premsa del moment, als *Episodios Nacionales* de Pérez Galdós, estudiada de primera mà per Pascual Madoz i re-

produïda als teatres madrilenys per la virtut i l'heroisme dels gandesans, com si fossin els defensors de l'Àlamo texà. La fonda on s'hostatjava donava a la plaça del Duc de la Victòria, nom donat al cap de l'exèrcit liberal. I pels grans sacrificis de la població, el Congrés de Diputats prometé reconstruir-la, «Gandesa Reedificada por la Patria Agradecida», amb 4 milions de rals que mai arribaren. La reina Isabel va intitular la població com «La Molt Lleial, Heroica i Immortal Ciudad de Gandesa» que és l'únic honor que resta per als

gandesans. En Peruchó va trobar les respostes pels més vells de la població i sobretot en el llibre d'Antoni Magrinyà, polígraf, que deixà imprès *Los Siete Sitios de Gandesa*, on explicava els setges de Cabrera.

Amb els amics de la Societat Recreativa, sobretot Galvan i Ruiz, jugaven als escacs, al dominó i celebraven festes gastronòmiques. A Galvan el catalogava de poeta immortal en moments de lírica efusió, quan els vapors del vi pujaven de to, de força evocadora, menjant cocs amb cireres, amaratats i sucosos de mistela, i recitava: «*del río del olvido, no mi alto nombre se hundirá en el lodo, ni morirá yo todo*». I a Ruiz el definia d'apotecari filòsof, quan una tarda d'estiu, a la Fonteta estant, lloc d'aigua, pins i natura, organitzà un «espedo» o «trenes de pastor», que és una menja deliciosa, de pastors transhumants del Baix Aragó que consisteix en tripes de be, enrotllades en una branca de roure i cuites a l'ast ben daurades, al seu punt de gràcia culinària, acompanyat amb l'all cru, que com deia en Peruchó, és l'antidot energètic antivampíric. Pels tres la vida era una festa. Recordo com un dia de Reis entraren a la gran sala de ball de la Societat Recreativa recreant les figures de Gaspar, Melcior i Baltasar, per repartir els regals als nens de la població, entre els quals em trobava, rodejats de patges i acompanyats per les autoritats. L'anècdota va ser que el metge era coix i tots el coneixerem malgrat les barbes i les perruques que portava; alguns infants el cridaren pel seu nom. Reien, gaudien i Peruchó escrivia.

Els amics s'han mort. Però aquests personatges ficticis resten a *Les històries naturals* com herois gandesans. La Gandesa immortal el recorda al carrer, «Joan Peruchó», envoltat per cultura amb l'Institut d'Ensenyament, història amb la Creu Coberta i llei amb el Jutjat de 1a Instància. Quedem vius Tomàs Alcoverro i jo mateix, per aquells dies columnistes tots tres de *La Vanguardia* i restarem com amics. Continuarà...